

Tento učební materiál vznikl v rámci projektu *Inovace studijního programu Pastorační a sociální práce ETF UK (CZ.2.17/3.1.00/33279)* spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy.

Evropský sociální fond – Operační program Praha Adaptability
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Úvodem: základní napětí a konflikt

- individuální existence osoby (lidská důstojnost z ní pramenící základní práva), platí zde zákaz zabití, resp. zákaz zabít nevinný život nezávislé na rozvoji našich empirických osobnostních znaků vzhledem k jednotlivým biografickým stupňům (fázím) života
- právo na život dítěte
- bytí osoby závislé na výskytu „morálních vlastností“, neděje se embryu při potratu žádné bezpráví
- právo na sebeurčení matky

Právo na život dítěte a právo na sebeurčení matky

- otázka statusu embrya se oddělí a právo na potrat se přisoudí ženě i v případě, že je fétus od okamžiku početí osobou
- sice právo na život, ale nemůže ho uplatnit vůči své matce, protože ona není zavázána mu poskytnout své tělo z použití na 9 měsíců –
- přijetí sice jako velkorysé humanitární gesto a asi za vysoce mravní čin, ale nemůže být morální povinností
- žena se rozhodne po zjištění těhotenství. Právu na sebeurčení ženy tak náleží morální význam teprve po nástupu těhotenství.

Etické posouzení dle následků

- každé těhotenství vykládat jako nepředvídatelnou přírodní událost (zodpovědnost jen při ochotě ženy a otce) –
- k étosu svobody patří ve všech oblastech života, že zodpovídáme za následky svého jednání i tehdy, když nejsou chtěné nebo jistě předvídatelné
- různé označení okolnosti: potrat jako akt upírané služby (pomoci), ne jako zabití...
- ovšem: tato abstraktní konstrukce, která nechce právu na život embrya přiznat korespondující právo na použití těla matky, neodůvodňuje, proč by matka měla mít právo zabít embryo...

Etické posouzení dle následků

- I kdyby nemělo dítě pozitivní právo na pomoc své matky (po narození už ano a ještě možná větší omezení s tím spojená – nerovné zacházení proto), zůstává mu negativní právo nebýt zabito
- tato argumentace tak nedokazuje, proč by měla těhotná žena mít vůči embryu morální právo na potrat, ale spíše ukazuje, jak obtížné i nakonec nepřiměřené je vymezování konkurujících práv v jedinečném vztahu závislosti mezi matkou a dítětem během těhotenství
- symbiotická jednota, svébytnost každého (závislost zde ne jako překážka způsobu bytí osoby, ale jeho umožnění), nelze jako jinde rozlišovat mezi neposkytnutím pomoci (nekonáním) a přímým zabitím života (konáním) dítěte

Etické posouzení dle následků

- zodpovědnost za možný nový život
- i povinnost péče v těhotenství
- to není v rozporu s morálním sebeurčením člověka, ale naopak jím požadovaná povinnost převzít zodpovědnost za následky svého jednání
- následek nedbalosti, od níž se mohou znovu osvobodit při zachování určitých právních předpisů (poradenství/dodržení časové lhůty)
- Př. popis odstupňovaných rituálů plození...

Etické posouzení dle následků

- Biologický substrát se tak stává člověkem skrze rodinně společenský proces adopce a náleží mu pak práva. Stanou se předmětem „rodičovského projektu“ a jsou uznány jako autentické féty, jimž se přidělí láska a péče. U nechtěného těhotenství „tumorální fétus“, „náhodná“ událost, která vyvolá neočekávané změny v těle ženy.

- Ovšem už embryo představuje na rovině vývojové biologie jedinečnou lidskou bytost s nezaměnitelnou individuální identitou
- zde se odděluje sféra biologicko tělesná a duševně sociální. Ale i rodiče při plození jednají v tělesně duševní jednotě své osobní existence
- nejedná se jen o nedokonané jednání plození, které zůstává nezávaznou předehrou v tom, co je biologické, bez prodloužení do sociální existenční sféry člověka, ale
- uzmout embryo, plodu další život a rozvoj

Prozatímní shrnutí

- odůvodnění morálního práva ženy na potrat (ukončení těhotenství) jde dvěma hlavními směry: odstupňovává se morální status embrya, takže mu má náležet jen omezená ochrana,
- nebo se přiznává ženě dispoziční právo nad jejím těhotenstvím, které se odvozuje z práva na sebeurčení
- Obě argumentační strategie ovšem vynechávají perspektivu embrya a potlačují bezpráví, které se mu zabitím děje

Právo na život dítěte a konfliktní situace matky

- ve hře je život dítěte a život matky
- nejedná se o zvažování dober (proti sobě tyto životy) nebo přednostní volbu
- smrt dítěte se nechce ani jako nepřímý prostředek, aby se dosáhlo cíle jednání, totiž záchrana života matky
- spíše se srovnávají dva způsoby jednání:
- lékař má jen volbu mezi konáním a nekonáním, kdy nastává jako následek jeho nekonání smrt matky a dítěte, když může zachránit život matky, nepředstavuje varianta nekonání v morálním ohledu volitelnou alternativu. V této extrémní konfliktní situaci je lékař zavázán konat vše, co může, aby zachránil život. Může zachránit život matky, ale ne život dítěte.

Vitální indikace

- Proto smíme považovat záchranu života matky dokonce za morálně přikázanou a jednání lékaře v rámci osudového společenství matky a dítěte v těhotenství za oprávněné, i když podle vnějšího průběhu zahrnuje zabití dítěte. Mluví se o vitální indikaci

Eugenická indikace

- zde neznamená předvídané postižení dítěte dostatečný důvod pro abort. Jednalo by se totiž o nepřípustné normativní hodnocení lidského života (nestojí za to, aby se žil; diskriminace lidí s postižením) nebo o nerovné zacházení s nenarozeným dítětem ve srovnání s narozeným

Psychosociální indikace

- sociální právní stát je zavázán důstojností člověka a respektem k životu, a proto se musí závažná zatížení a požadavky na člověka řešit jinak než zabitím života druhého člověka
- To vše však nevyklučuje porozumění ženě, její psychologii, šoku, strachu, osamění...

Kriminologická indikace

- výsledek znásilnění
- odstraňovat spáchané bezprávní tím, že se provede další bezprávní na nevinné osobě?
- porozumění pro ženu jako oběť
- z etického hlediska ale nemůže být rozhodující vztah těhotné k pachateli. Jde hlavně taky o vztah těhotné ženy k jejímu dítěti, které není spolupachatelem
- ženu nemůže nikdo psychologicky nutit, aby nesla následky zločinu
- když se žena rozhodne nakonec pro potrat, není možné na ni jedinou uvalit morální zodpovědnost za další bezprávní. Životy zde ničí pachatel

Kriminologická indikace

- Důvod: poznání toho, co je mravně správné, neobsahuje ještě jako takové morální hodnocení konkrétního jednání a jeho individuálních okolností. Nelze zase ale zaměňovat etické ospravedlnění abortu s porozuměním duševní situaci takové ženy
- tragický konflikt, který připouští morální řešení bez námitek asi jen tehdy, když je žena schopna *supererogatorního jednání* – tzn. jednání, které přesahuje to, co je morálně přikázáno, a považuje se za zvláště hodné úcty a příkladu
- při poradenství v této situaci by proto měla zaznít taková eticky akceptovatelná varianta, která se nesmí již dopředu vyloučit jako nemožná

Právo na život dítěte a zodpovědnost otce

- Právní stát suspenduje právní ochranu lidského života za určitých podmínek (ustanovení indikací) nebo pro omezenou dobu (ustanovení lhůty) a za podmínky, že se těhotná žena zúčastní poradenství
- ovšem legální a legitimní
- v humánní společnosti patří k základním pilířům právního řádu zákaz zabít (zejména nevinný život) – jinak by se podkopávala její morální legitimace

Právo na život dítěte a zodpovědnost otce

- Beztrestnost ženy zajišťuje právo na vlastní rozhodnutí ženy jen vůči státu, ale ne vůči jejímu bezprostřednímu okolí
- často tlak otce na ženu, aby šla na potrat i proti jejím pocitům a přáním; nebo se zříkají zodpovědnosti („to se musíš rozhodnout ty!“) Také se po potratu vztah rozpadá, protože žena je naplněna smutkem ze ztráty dítěte a lituje, že podlehla tlaku
- potrat jako akt sebepoškození, který je zraňuje v jejich nejhlubším nitru
- potrat nemusí zničit jen život dítěte, ale i narušit integritu a důstojnost ženy. Ohrožuje její psychické a fyzické zdraví, její vlastní životní perspektivy, osobní postoje a principy a vlastní morální obraz

Právo na život dítěte a zodpovědnost otce

- potrat jako prohra, závažné onemocnění a výraz pokořující závislosti. Toto zastiňuje jednostranné vedení diskuse, které zdůrazňuje jen autonomii ženy a její abstraktní právo na sebeurčení
- nejslabším článkem v konfliktu je dítě
- rovněž patří i zralý postoj k vlastní sexualitě a zodpovědná regulace početí, která nepočítá s potratem jako s kontrolou porodnosti